

Marijan
Sutlović

Iso Kršnjavi – veliki utemeljitelj

Znanstveni skup *Iso Kršnjavi – veliki utemeljitelj*,

Zagreb 21. – 23. studenog 2012.

Zlatna dvorana Hrvatskog instituta za povijest,

Opatička 10.

U zajedničkoj organizaciji Hrvatskog instituta za povijest i Instituta za povijest umjetnosti u povodu osamdeset i pete obljetnice smrti Izidora Kršnjavog (Našice 1845. – Zagreb 1927.) ostvaren je veliki znanstveni skup pod nazivom *Iso Kršnjavi – Veliki utemeljitelj*. Skup je održan od 21. do 23. studenog 2012. godine u središnjoj Zlatnoj dvorani palače Hrvatskog instituta za povijest, a nekada zgradi Odjela za bogoštovlje i nastavu u kojoj je Kršnjavi djelovao kao predstojnik. Prostor koji odražava njegovu filozofiju umjetnosti kao sveobuhvatnog umjetničkog djela (njem. *Gesamtkunstwerk*), a kroz ikonografiju umjetničkih djela politički i kulturno-obrazovni program, najprimjerenije je mjesto za raspravu o Kršnjavovu životu i djelovanju.

Skup je okupio vrlo veliki broj znanstvenika i stručnjaka (58 izlagača) iz različitih područja znanosti: povjesničara, povjesničara umjetnosti, etnologa, arheologa, muzealaca, konzervatora i drugih; koji su u svojim izlaganjima na suvremeni multidisciplinarni način sagledali život i rad Izidora Kršnjavog, njegovu neizmjernu ulogu i utjecaj na znanstveni i kulturni razvoj Zagreba i Hrvatske u dugom periodu njegova djelovanja.

Kao što je i naziv skupa istaknuo, Kršnjavi je obilježio cijelu jednu epohu kulturnog razvoja Hrvatske koju nazivamo *vrijeme utemeljitelja* (njem. *Gründerzeit*). Mnoge kulturne i obrazovne institucije te znanstvene discipline Kršnjavovim djelovanjem i zalaganjem započinju svoje postojanje i razvoj. Iako je, nedvojbeno, svojim radovima i djelovanjem ostavio duboki trag i postavio temelje

hrvatskoj znanosti, umjetnosti i obrazovanju, radi političkih i društvenih okolnosti njegov život i rad je razmjerno malo istraživano. Sve do u novije vrijeme, osim Olge Maruševski, koja je revalorizirala njegov rad i promijenila pogled na njegovu osobu, koja je do tada gotovo isključivo bila prikazivana u negativnom kontekstu, nije bilo autora koji su sustavno istraživali njegov rad i djelovanje. Znanstveni skup *Iso Kršnjavi – Veliki utemeljitelj* nastojao je ispraviti tu “povijesnu nepravdu” te su kroz izlaganja sudionika skupa rasvijetljeni mnogi aspekti njegova života i rada, ali su postavljene i osnove za daljnje istraživanje.

Prinose koji su izloženi na skupu možemo podijeliti u nekoliko tematskih cjelina. Prva i najbrojnija cjelina izlaganja uglavnom se orijentirala na njegovo političko djelovanje koje je tijekom prošlosti izazvalo najveće kontroverze. Kršnjavi je tijekom života prošao sva tri najznačajnija pravca hrvatske politike s kraja 19. i početka 20. stoljeća: od Strossmayerovih *narodnjaka*, preko Khuenovih *mađarona* pa do Frankove Čiste stranke prava. Zbog toga ga je pratila stigma političkog kameleona i izdajnika hrvatskih nacionalnih interesa. Političara, koji je od Strossmayerovog jugoslovenstva napravio zaokret prema unionizmu u okviru dualističke politike da bi nakon pada režima bana Khuen-Hédervarija podržao Starčevićevu ideju trijalizma, na skupu smo upoznali kao političkog pragmatičara koji je vješto manevrirao u politički turbulentnim i prevratnim vremenima.

Druga veća skupina izlaganja bavila se pitanjem Kršnjavove ostavštine koju je ostavio

→ Znanstveni skup *Iso Kršnjavi* – veliki utemeljitelj, Zlatna dvorana Hrvatskog instituta za povijest

preko brojnih institucija koje se osnivaju u njegovo vrijeme. Tu temu izložili su znanstvenici i stručnjaci koji i danas nastavljaju rad koji je Kršnjavi započeo pred više od 130 godina i čije su institucije s njim u izravnoj povijesnoj vezi. Od njih valja istaknuti najvažnije: studiji za povijest umjetnosti i arheologiju u Zagrebu čiji je bio osnivač i prvi profesor, zatim Strossmayerova galerija starih majstora gdje je bio prvi kustos i ravnatelj te Obrtni muzej i škola, odnosno današnji Muzej za umjetnost i obrt i Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, koje je osnovao preko Društva umjetnosti.

Zatim treba spomenuti institucije koje nisu direktno od Kršnjavog osnovane, ali su bitno unaprijeđene ili obogaćene njegovom zaslugom kao što je Arheološki odjel Narodnog muzeja današnji Arheološki muzej za koji nabavlja bogate zbirke numizmatike i antičke skulpture. Nadalje, Nacionalna i sveučilišna knjižnica koja njegovom zaslugom danas čuva izuzetno vrijednu Springerovu zbirku. Toj skupini treba pridodati i zbirku sadrenih odljeva koja se danas čuva u Gliptoteci HAZU i na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, ali je na žalost velikim dijelom izgubljena radi čestih seljenja.

Predstavljena je Kršnjavova materijalna ostavština koja je osnova za daljnja istraživanja o njegovu životu i radu, a koja se čuva na nekoliko lokacija: u Zavičajnom muzeju u Našicama, u okviru zbirke Benko Horvat u Muzeju suvremene umjetnosti, u Hrvatskom povijesnom muzeju i u Arhivu za likovne umjetnosti HAZU.

Sljedeća veća grupa izlaganja bila je posvećena njegovom teorijskom i praktičnom radu na polju umjetnosti i arhitekture. Kršnjavi je još kao student u Beču, pod utjecajem *Sempera* i *Eitelbergera*, usvojio i razvio ideje visokog historicizma. Već tada uviđa važnost razvoja umjetničkog obrta za privredni razvoj. Po dolasku u Zagreb 1877. godine započinje sa sveobuhvatnim graditeljskim planovima u suradnji s arhitektom *Hermannom Bolléom* koji gotovo u isto vrijeme dolazi u Zagreb.

Posljednju značajniju skupinu izlaganja pod zajednički nazivnik stavlja Kršnjavov odnos prema mladim umjetnicima koje je kroz mecenatski odnos stipendirao, osiguravao im ateljee i javne narudžbe, ali i stilski usmjeravao odnosno ograničavao, što je nužno dovodilo do situacija od latentnog do otvorenog sukoba.

↑ Iz postava izložbe
Iso Kršnjavi – veliki utemeljitelj
 – ministar europskog duha,
 Hrvatski povijesni muzej

Ostala izlaganja bavila su se raznim aspektima Kršnjavova rada: od reformi u obrazovnom sustavu do publicističkog, literarnog, prevoditeljskog, slikarskog, konzervatorskog, izlagačkog, putopisnog i fotografskog rada što nedvojbeno govori o svestranosti njegove osobe kao *renesansnog* čovjeka.

Trodnevni znanstveni skup prezentirao je velik broj novih istraživanja i ponudio mnoge odgovore na temu djelovanja Izidora Kršnjavog. Skup je postavio temelje i otvorio brojna pitanja za daljnja istraživanja Kršnjavova života i značaja, ali, naravno, nije mogao u potpunosti obraditi cjelokupnu opsežnu i prebogatu biografiju.

Obilježavanju obljetnice smrti pridružio se i Hrvatski povijesni muzej s biografskom izložbom *Iso Kršnjavi – Veliki utemeljitelj/ministar europskog duha* kojom je javnosti prezentiran njegov život usporedno s političkim i društvenim događanjima toga vremena.

Na izložbi su prezentirani predmeti iz brojnih muzeja i institucija (Hrvatski povijesni muzej, Zavičajni muzej Našice, Arhiv likovnih umjetnika HAZU, Moderna galerija, Muzej suvremene umjetnosti, NSK, Hrvatski državni arhiv i dr.), a po prvi puta i velik broj predmeta i dokumenata iz Kršnjavove ostavštine, koji se nalaze u privatnom vlasništvu u okviru Zbirke Stahuljak i kod njegovih nasljednika.

Preko muzejskih predmeta, fotografija, dokumenata i multimedijalnih prikaza prezentiran je njegov životni put od rođenja i školovanja, slikarskog perioda, profesure na fakultetu i djelovanja kroz Društvo umjetnosti do vrhunca političkog djelovanja kao predstojnika vladinog Odjela za bogoštovlje i nastavu. Izložba nadalje prati drugi dio njegova života kada više ne obnaša visoke dužnosti, nego se posvećuje znanstvenom i književnom radu te se pred kraj života vraća mladenačkoj ljubavi – slikanju. ✕